

personas denegandam, ait. — § 6. Servi autem nomine magis noxale, quam de peculio, competere ait: quamvis civilis actio de peculio competat.

4. PAULUS, lib. 25, ad Edictum.

Hæc actio perpetua est: quia initium rei non a circumscriptione, sed a suscepto negotio originem accipit.

5. ULPIANUS, lib. 24, ad Edictum.

Si mentor non falsum modum renunciaverit, sed traxerit renunciacionem, et ob hoc evenerit, ut venditor liberetur, qui adsignatum se modum intra certum diem promissit, hæc actio locum non habet. Sed nec dari utilem debere, Pomponius ait. Erit ergo ad actionem de dolo decurrendum. — § 1. Si, cum falsus modus renunciatus esset, emptor cum venditore ex empto egisset: agere poterit etiam cum mentore. Sed, si nihil ejus interest, condemnari mentorem non oportet. Quod si non de toto modo, qui deerat, cum venditore egerit, sed de minore: consequenter scribit Pomponius, de residuo cum mentore agi posse. — § 2. Hoc iudicium latius prætor porrexit: nam, et si cuius alterius rei mensuram falsam renunciavisse dicitur, hæc actio competit. Proinde, si in ædificii mensura fefellit, vel [in] frumenti, vel [in] vini;

6. PAULUS, lib. 24, ad Edictum.

Sive de itineris latitudine, sive de servitute immittendi projiciendique quaeratur, sive aream, vel tignum, vel lapidem metiendo mentitus fuerit;

7. ULPIANUS, lib. 24, ad Edictum.

Vel cujus alterius rei: tenebitur. — § 1. Et si mentor machinarius fefellerit, hæc actio dabitur. — § 2. Necnon illud quoque Pomponius dicit, etiam in eum, qui mentor non fuit, fefellit tamen in dolo, competere hanc actionem. — § 3. Hoc exemplo etiam adversus architectum [actio] dari debet, qui fefellit: nam et divus Severus, adversus architectum et redemptorem actiones dandas, decrevit. — § 4. Ego etiam adversus tabularium puto actiones dandas, qui in computatione fefellit.

TIT. VII.

DE RELIGIOSIS ET SUMPTIBUS FUNERUM, UT FUNUS DUCERE LICEAT.

1. ULPIANUS, lib. 10, ad Edictum.

Qui propter funus aliquid impendit, cum defuncto contrahere creditur, non cum herede.

2. Idem, lib. 25, ad Edictum.

Locum, in quo Servus sepultus est, religiosum esse, Aristo ait. — § 1. Qui mortuum in locum alienum intulit, vel inferre curavit, tenebitur in factum actione: in locum alterius accipere debemus, sive in agro, sive in ædificio. Sed hic sermo domino dat actionem, non bonæ fidei possessori: nam cum dicat, in locum alterius, apparet de domino eum sentire, id est, eo, cujus locus est. Sed et fructuarius inferendo tenebitur domino proprietatis. An et socius teneatur, si ignorante socio intulerit, tractari potest? Est tamen verius, familiæ circiscundæ, vel communi dividendo, conveniri eum posse. — § 2. Prætor ait, Sive homo mortuus, ossave hominis mortui, in locum purum alterius, aut in id sepulchrum, in quo jus non fuerit, illata esse dicentur: qui hoc fecit, in factum actione teneatur: et poenæ pecuniariæ subijciatur. — § 3. De ea autem illatione prætor sensit, quæ sepultura causa fit. — § 4. Purus autem locus dicitur, qui neque sacer, neque sanctus [est], neque religiosus: sed ab omnibus hujusmodi nominibus vacare videtur. — § 5. Sepulchrum est, ubi corpus ossave hominis condita sunt. Celsus autem ait: Non totus, qui sepultura destinatus est, locus religiosus sit, sed quatenus corpus humatum est. — § 6. Monumentum est, quod memoriæ servandæ gratia existat. — § 7. Si usumfructum quis habeat, religiosum locum non facit. Sed et si alius proprietatem, alius usumfructum habuit, non faciet locum religiosum: nec proprietarius; nisi forte ipsum, qui usumfructum legaverit, intulerit, um in alium locum inferri tam opportune non posses: et ita Julianus scribit. Alias autem invito fructuario, locus religiosus non fiet: sed si

5. Adde L. 40, in pr. infr. de contrah. empt. Tit. VII. — 1. Lib. 3, C. 44. — 2. Adde L. 7, § 1; L. 8, § 5, infr. h. t. — 3. L. 1, § 2, infr. tit. prox. — 4. Lib. 2, C. 44. — 5. L. 4, C. h. t. — 6. L. 42, infr. eod. — 7. § 9, Inst. de rer. div. — 8. L. 17, in pr. supr. de usufr. — 9. L. 14, § 8, infr. h. t.; L. 49, in fin. supr. anil. erecit. — 10. § 1, infr. de acquir. vel omit. hered. — 11. L. 53, § 7, infr. de legat. 1. — 12. L. 4, L. 8, l. 13, C. h. t. — 13. L. 3, § 3, infr. de sepulchro violat. — 14. L. 4, § 2, 11, infr. de fideicom. libert. — 15. L. 8, C. h. t. — 16. Adde L. 33, infr. eod. — 17. L. 6, C. eod. — 18. L. 5, § 10, infr. de donat. inter vir. et uxor. — 19. L. 43, in fin. infr. h. t.; L. 6, in fin.; L. 7, supr. de divis. rer. — 20. L. 59, infr. h. t. — 21. L. 2, § 1, supr. eod. — 22. Adde L. 38, infr. eod. — 23. L. 14, C. eod. adde L. 44, in fin. infr. eod.: L. ult. infr. ut in posses. legat. — 24. L. 1, § 6, infr. de injur. — 25. L. 2, § 4, L. 6, § 1, supr. h. t. — 26. Adde L. 2, § 1, in pr. § 4, supr. eod. — 27. L. 2, § 2, 3.

consentiat fructuarius, magis est, ut locus religiosus fiat. — § 8. Locum, qui servit, nemo religiosum facit; nisi consentiat is, cui servitus deberetur. Sed si non minus commode per alium locum servitute uti potest, non videtur servituti impediendæ causa id fieri: et ideo religiosus fit: et sane habet hoc rationem. — § 9. Is, qui pignori dedit agrum, si in eum suorum mortuum intulerit, religiosum cum facit: sed et si ipse inferatur, idem est: cæterum alii concedere non potest;

3. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

Ex consensu tamen omnium, utilis est dicere, religiosum posse fieri: idque Pomponius scribit.

4. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Scriptus heres prius, quam hereditatem adeat, patremfamilias mortuum inferendo, locum facit religiosum. Nec quis putet, hoc ipso pro herede eum gerere: finge enim, adhuc eum deliberare de adeunda hereditate. Ego, etiamsi non heres eum intulerit, sed quisvis alius, herede vel cessante, vel absente, vel verente ne pro herede gerere videatur, tamen locum religiosum facere puto: plerumque enim defuncti ante sepeliuntur, quam quis heres eis existet. Sed tunc locus fit religiosus, cum defuncti fuit: naturaliter enim videtur ad mortuum pertinere locus, in quem inferitur: præsertim si in eum locum inferatur, [in] quem ipse destinavit: usque adeo, ut, etiamsi in legatum locum sit illatus ab herede, inlatione tamen testatoris fit religiosus: si modo in alium locum tam opportune inferri non potuit.

5. GAIVS, lib. 10, ad Edictum provinciale.

Familiaria sepulchra dicuntur, quæ quis sibi, familiæque suæ constituit; hereditaria autem, quæ quis sibi, heredibusque suis constituit;

6. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Vel quod paterfamilias jure hereditario adquisiit. Sed in utroque, heredibus quidem, cæterisque successoribus, qualescumque fuerint, licet sepeliri, et mortuum inferre: etiam si ex minima parte heredes ex testamento vel ab intestato sint: licet non consentiant alii. Libert autem cujuscumque sexus, vel gradus, etiam filiiisfamilias, et emancipatis, idem jus concessum est: sive extiterint heredes, sive sese abstineant. Exhereditatis autem, nisi specialiter testator justo odio commotus eos vetuerit, humanitatis gratia tantum sepeliri, non etiam alios præter suam posteritatem inferre, licet. Liberti autem nec sepeliri, nec alios inferre poterunt, nisi heredes extiterint patrono: quam vis quidam inscripserint, monumentum sibi libertisque suis fecisse: e ita Papinianus respondit: et sæpissime idem constitutum est. — § 1. S adhuc monumentum purum est, poterit quis hoc et vendere et donare. Si cenotaphium sit, posse hoc venire, dicendum est: nec enim ess hoc religiosum, divi fratres rescripserunt.

7. GAIVS, lib. 19, ad Edictum provinciale.

Is, qui intulit mortuum in alienum locum, aut tollere id, quod intulit, aut loci pretium præstare cogitur per in factum actionem, que tam herediti, quam in heredem competit, et perpetua est. — § 1. Adversus eum, qui in alterius aram lapideam, in qua adhuc mortuus non erit conditus, mortuum intulerit, utilem actionem in factum proconsul dat: quia non proprie vel in sepulchrum, vel in locum alterius, intulisse dici potest.

8. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Ossa, quæ ab alio illata sunt, vel corpus, an liceat domino loci effodere vel eruere sine decreto pontificum, seu jussu principis, questionis est? Et ait Labeo, expectandum vel permissum pontifice, seu jussionem principis; alioquin injuriarum fore actionem adversus eum, qui ejecit. — § 1. Si locus religiosus pro puro venisse dicitur, prætor in factum actionem in eum dat ei, ad quem ea res pertinet: quæ actio et in heredem competit, cum quasi ex empto actionem contineat. — § 2. Si in locum publicis usibus destinatum intulerit quis mortuum, prætor in eum iudicium dat, si dolo fecerit: [et] erit extra ordinem plectendus, modica tamen coercionem: sed, si sine dolo, absolvendus est. — § 3. In hac autem actione, loci puri appellatio et ædificium producenda est. — § 4. Nec solum domino hæc actio competit, verum ei quoque, qui ejusdem loci habet usumfructum, vel aliquam servitutum: quia jus prohibendi etiam habet. — § 5. Ei, qui pro-

infr. de fideicom. libert. — 14. L. 8, C. h. t. — 15. Adde L. 33, infr. eod. — 16. L. 6, C. eod. — 17. L. 5, § 10, infr. de donat. inter vir. et uxor. — 18. L. 43, in fin. infr. h. t.; L. 6, in fin.; L. 7, supr. de divis. rer. — 19. L. 59, infr. h. t. — 20. L. 2, § 1, supr. eod. — 21. Adde L. 38, infr. eod. — 22. L. 14, C. eod. adde L. 44, in fin. infr. eod.: L. ult. infr. ut in posses. legat. — 23. L. 1, § 6, infr. de injur. — 24. L. 2, § 4, L. 6, § 1, supr. h. t. — 25. Adde L. 2, § 1, in pr. § 4, supr. eod. — 26. D. L. 2, § 2.

sibi est inferre in eum locum, quo ei jus inferendi esset, in factum actio competit, et interdictum, etiam si non ipse prohibitus sit, sed procurator ejus: quia intellectus aliquo ipse prohibitus videtur.

9. GAIVS, lib. 19, ad Edictum provinciale.

Liberum est ei, qui prohibetur, mortuum [ossave mortui] inferre, aut statim interdicto uti, quo prohibetur ei vis fieri, aut alio inferre, et postea in factum agere: per quam consequitur actor, quanti ejus interfuerit, prohibitum non esse: in quam computationem cadit loci empti pretium, aut conducti merces: item sui loci pretium, quem quis, nisi coactus [est], religiosum facturus non esset. Unde miror, quare constare videatur, Neque heredi, neque in heredem dandam hanc actionem: nam, ut apparet, pecuniariæ quantitatis ratio in eam deducitur: certe, perpetuo ea inter ipsos competit.

10. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Si venditor fundi exoptavit locum sepulchri ad hoc, ut ipse, posterique ejus illo infererentur, si via uti prohibeatur, ut mortuum suum inferret, agere potest: videtur enim etiam hoc exceptum inter eminentem et vendentem, ut ei per fundum sepultura causa ire liceret.

11. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

Quod si locus monumenti hac lege venierit, ne in eum infererentur, quos jus est inferri, pactum quidem ad hoc non sufficit: sed stipulatione id caveri oportet.

12. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Si quis sepulchrum habeat, viam autem ad sepulchrum non habeat, et a vicino ire prohibeatur, imperator Antoninus cum patre rescripsit, iter ad sepulchrum peti precario, et concedi solere: ut quotiens non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adjunctum habeat. Non tamen hoc rescriptum, quod impetrandi dat facultatem, etiam actionem civilem inducit: sed extra ordinem interpretetur. Preses etiam compellere debet, justo pretio iter ei præstari: ita tamen, ut iudex etiam de opportunitate loci prospiciat, ne vicinus magnum patiatur detrimentum. — § 1. Senatusconsulto cavetur, ne usus sepulchrorum permutationibus polluitur; id est, ne sepulchrum aliæ conversationis usum accipiat. — § 2. Prætor ait: Quod funeris causa sumptus factus erit, ejus recuperandi nomine, in eum, ad quem ea res pervenit, iudicium dabo. — § 3. Hoc edictum iusta ex causa propositum est: ut qui funeravit, persequatur id, quod impendit. Sic enim fieri, ne insepulta corpora jacerent: neve quis de alio funeretur. — § 4. Funus autem eum facere oportet, quem decedens elegit: se, si non ille fecit, nullam esse hujus rei poenam, nisi aliquid pro hoc emolumentum ei relictum est: tunc enim, si non paruerit voluntati defuncti, ab hoc repellitur. Sin autem de hac re defunctus non cavet, nec ulli delegatum id munus est, scriptos heredes ea res contingit: si nemo criptus est, legitimos, vel cognatos quosque suo ordine, quo succedant. — § 5. Sumptus funeris arbitratur pro facultatibus, vel dignitate defuncti. — § 6. Prætor, vel magistratus municipalis ad funus sumptus decernere debet; si quidem est pecunia in hereditate, ex pecunia: si non est, distrabere debet ea, quæ tempore peritura sunt, quorum ratio tentio onerat hereditatem: si minus, si quis auri, argentique fuerit, distrabi, aut pignerari jubebit, ut pecunia expediatur.

13. GAIVS, lib. 19, ad Edictum provinciale.

Vel a debitoribus, si facile exigi possit.

14. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Et si quis impediatur eum, qui emit, quo minus ei res tradantur, prætorum intervenire oportere, tuerique hujusmodi factum, si quid impediatur, quo minus ei res vendite tradantur. — § 1. Si colonus, vel inquilinus sit is, qui mortuus est, nec sit, unde funeretur, ex invectis illatis eum funerandum Pomponius scribit: et, si quid sup. rllum remanserit, hoc pro debita pensione teneri. Sed et si res legata sint a testatore, de cuius funere agitur, nec sit, unde funeretur, ad eas quoque manum mittere oportet: satius enim, de suo testatorem funerari, quam aliquos legata consequi. Sed si adita fuerit hereditas, res emptori auferenda non est: quia bonæ fidei possessor est, et dominium habet, qui auctore iudice comparavit. Legatarius tamen legato carere non oportet, si potest indemnis ab herede præstari: quod si non potest, melius est legatarium non lucrari, quam emptorem damno adjici. — § 2. Si cui funus sui curam testator mandaverit, et ille, accepta pecunia, funus non duxerit,

27. L. 1, § 1, infr. de mortuo inferend. — 28. L. 1, § 4, infr. d. t. — 29. L. 31, in fin. infr. h. t. — 30. L. 5, infr. de sepulchro violat. — 31. L. 12, in pr. infr. h. t. — 32. Vide tamen L. 48, supr. de pactis. — 33. L. 14, in fin. infr. h. t. — 34. Adde d. L. 14, § 2. — 35. L. pen. in fin. C. de legat. — 36. d. L. 14, § 6, in medio et fin. infr. h. t. — 37. d. L. 14, § 5, in pr. L. 21, infr. eod.: L. 12, § 5, infr. de admim. et perie. tut. — 38. § 15, infr. hic. — 39. L. 157, infr. de reg. jur. — 40. L. 41, in fin. infr. de reg. jur. — 41. Adde L. 12, § 4, supr. h. t. — 42. Adde L. 37, infr. hic.

de dolo actionem in eum dandam Mela scripsit: credo tamen, et extra ordinem eum a prætorum compellendum funus ducere. — § 3. Funeris causa sumptus factus videtur is demum, qui ideo fuit, ut funus ducatur, sine quo funus duci non possit, ut puta si quid impensum est in delationem mortui: sed et si quid in locum fuerit erogatum, in quem mortuus inferetur, funeris causa videri impensum Labeo scribit: quia necessario locus paratur, in quo corpus conditur. — § 4. Impensa peregrini mortui, quæ facta est, ut corpus perferretur, funeris est, licet nondum humo funeretur. Idemque et si quid ad corpus custodiendum, vel etiam commendandum factum sit, vel si quid in marmor, vel vestem collocandam. — § 5. Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud hujusmodi, quod homines simpliciore faciant. — § 6. Hæc actio, quæ funeraria dicitur, ex bono et æquo oritur: continet autem funeris causa tantum impensam, non etiam cæterorum sumptuum. Equum autem accipitur ex dignitate ejus, qui funeratus est, ex causa, ex tempore, et ex bona fide: ut neque plus imputetur sumptus nomine, quam factum est: neque tantum, quantum factum est, si immodice factum est: debet enim haberi ratio facultatum ejus, in quem factum est: et ipsius rei, quæ ultra modum sine causa consumitur. Quid ergo, si ex voluntate testatoris impensum est? Sciendum est, nec voluntatem sequendam, si res egrediatur justam sumptus rationem: pro modo autem facultatum sumptum fieri. — § 7. Sed interdum is, qui sumptum in funus fecit, sumptum non recipit, si pietatis gratia fecit, non hoc animo, quasi receptor sumptum, quem fecit: et [ita] imperator noster rescripsit. Igitur astimandum erit arbitro, et perpendendum, quo animo sumptus factus sit: utrum negotium quis vel defuncti, vel heredis gerit, vel ipsius humanitatis: an vero misericordie, vel pietati tribuens, vel affectioni. Potest tamen distinguere et miserie modus, ut in hoc fuerit misericors, vel pius, qui funeravit, ut eum sepeliret, ne insepultus jaceret, non etiam, ut suo sumptu fecerit: quod si iudici liqueat, non debet eum qui convenitur, absolvere: quis enim sine pietatis intentione alienum cadaver funeravit? Oportebit igitur testari quem, quo animo funeravit: ne postea patiatur questionem. — § 8. Plerique filii, cum parentes suos funerant, vel alii, qui heredes fieri possunt, licet ex hoc ipso neque pro herede geritio, neque aditio presumitur, tamen ne vel miscuisse se necessarii, vel ceteri pro herede gessisse videantur, solent testari: pietatis gratia facere se sepulcrum. Quid si supervacuo fuerit factum? ad illud se munire videntur, ne miscuisse se credantur: ad illud non, ut sumptum consequantur: quippe protestantur, pietatis gratia id se facere: plenus igitur eos testari oportet, ut et sum, tum possint servare. — § 9. Fortassis quis possit dicere, interdum partem sumptus facti posse recipiari, ut quis pro parte quasi negotium gerens, pro parte pietatis gratia id faciat. Quod est verius: partem igitur sumptus consequitur, quem non donandi animo fecit. — § 10. Iudicem, qui de ea æquitate cognoscit, interdum sumptum omnino non debere admittere modicum factum, si forte in contumeliam defuncti hominis locupletis factus sit: nam non debet hujus rationem habere, cum contumeliam defuncto fecisse videatur, ita eum funerando. — § 11. Si quis, dum se heredem putat, patremfamilias funeraverit, funeraria actione uti non poterit: quia non hoc animo fecit, quasi alienum negotium gerens: et ita Trebatius et Proculus putat. Puto tamen, et ei ex causa dandam actionem funerariam. — § 12. Labeo ait, quotiens quis aliam actionem habet de funeris impensa consequenda, funeraria eum agere non posse: et ideo, si familiæ circiscundæ agere possit, funeraria non acturum: plane, si jam familiæ circiscundæ iudicio actum sit, posse agi. — § 13. Idem Labeo ait, si prohibente herede funeraverit testatorem, ex causa competere tibi funerariam: quid enim, si filium testatoris heres ejus prohibuit? Huic contradicere potest, ergo pietatis gratia funerasti: sed pone me testatum: habiurum me funerariam actionem: de suo enim expedit mortuos funerari: et quid, si testator quidem funus mihi mandavit, heres prohibet, ego tamen nihilominus funeravi? nonne æquum est, mihi funerariam competere? et generaliter puto, iudicem [justum] non meram negotiorum gestorum actionem imitari, sed solutius æquitatem sequi: cum hoc ei et actionis natura indulget. — § 14. Divus autem Marcus rescripsit, eum heredem, qui prohibet funerari ab eo, quem testator elegit, non recte facere: poenam tamen in eum statutam non esse. — § 15. Qui mandatu alterius funeravit, non habet funerariam actionem, sed is scilicet, qui mandavit funerandam, [sive] solvit ei, cui mandavit, sive debet. Quod si pupillus mandavit sine tutore auctore, utilem funerariam dandam adversus heredem ei, qui im-

eod. — 43. L. 112, § 2, pen. infr. de condit. et demonstr. — 44. L. 113, in fin. infr. de legat. 1. L. ult. in fin. infr. de auro. argento. — 45. L. 12, § 5, supr. h. t. — 46. Adde L. 1, in fin. infr. ad leg. Falcid. — 47. L. 27, § 1, supr. de negot. gest.; L. 52, § 2, pen. infr. de condit. in deb. — 48. L. 4, supr. h. t.; L. 30, § 1, infr. de acquir. vel omit. hered. — 49. L. 33, in pr. infr. h. t. — 50. § 13, in fin. infr. hic. — 51. L. 49, in fin. supr. famul. erecit. — 52. § 1, supr. hic.

A
B
C
D
E
F
G

nendit: lucrari enim heredem iniquum est. Si autem pupillus funus ad e pertinens sine tutoris auctoritate mandavit, dandam in eum actionem rbitror, si et heres extitit ei, qui funeratus est, solvendoque hereditas est. Contra si quis mandatu heredis funeravit, non posse eum funeraria agere. Labeo scribit: quia habet mandati actionem. — § 16. Si tamen quasi negotium heredis gerens funeravit, licet ratum non habeat, tamen funeraria eum agere posse, Labeo scribit. — § 17. Datur autem haec actio adversus eos, ad quos funus pertinet, ut puta adversus heredem, bonorumve possessorem, ceterosque successores.

15. POMONIUS, lib. 5, ad Sabinum.

Funeris impensam et patronus, qui bonorum possessionem petit contra tabulas, praestat.

16. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

In eum ad quem dotis nomine quid pervenerit, dat praetor funerariam actionem: aequissimum enim visum est veteribus, mulieres, quasi de patrimonii suis, ita de dotibus funerari: et eum, qui morte mulieris dotem lucratur, in funus conferre debere: sive pater mulieris est, sive maritus.

17. PAPIANUS, lib. 3 Responsorum.

Sed si nondum pater dotem recipaverit, vir solus convenietur: reputatur patri, quod eo nomine praestiterit.

18. JULIANUS, lib. 10 Digestorum.

Impensa enim funeris, res alienum dotis est.

19. ULPIANUS, lib. 15, ad Sabinum.

Ideoque etiam dos sentire hoc res alienum debet.

20. Idem, lib. 25, ad Edictum.

Neratius quaerit, si is, qui dotem dederat pro muliere, stipulatus est duas partes dotis reddi, tertiam apud maritum remanere, pactus sit, ne quid maritus in funus conferret, an funeraria maritus teneatur? Et ait, si quidem ipse stipulator mulierem funeravit, locum esse pacto, et inutilem ei funerariam fore: si vero alius funeravit, posse eum maritum convenire: quia pacto hoc publicum jus infringi non possit. Quid tamen, si quis dotem hac lege dederit pro muliere: ut ad ipsum rediret, si in matrimonio mortua esset, aut quoquo modo soluto matrimonio? nunquid hic in funus non conferat? Sed cum dos morte mulieris ad eum pervenerit, potest dici, conferre eum. — § 1. Si maritus lucratur dotem, convenietur funeraria: pater autem, non. Sed in hunc casum puto, si dos, quia permodica fuit, in funus non sufficit, in superfluum in patrem debere actionem dari. — § 2. Cum materfamilias decedit, nec [est] ejus solvendo hereditas, funerari eam ex dote tantum oportet: et ita Celsus scribit.

21. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

In patrem ejus in potestate fuerit is, cujus funus factum erit, competit funeraria actio, pro dignitate et facultatibus.

22. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Celsus scribit: Quotiens mulier decedit, ex dote, quae penes virum remanet, et ceteris mulieris bonis, proportione funeranda est.

23. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

Veluti si in dote centum sint, in hereditate ducenta, duas partes heres, unam vir conferet.

24. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Julianus scribit, non deductis legatis,

25. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

Nec pretiis manumissorum,

26. POMONIUS, lib. 15, ad Sabinum.

Nec aere alieno deducto.

27. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Sic pro rata et maritum et heredem conferre in funus oportet. — 1. Maritus funeraria non convenietur, si mulieri in matrimonio cotem solverit, ut Marcellus scribit: quae sententia vera est: in his tamen casibus, in quibus hoc ei facere legibus permissum est. — § 2. Praeterea maritum puto funeraria in id demum teneri, quod facere potest: id enim lucrari videtur, quod praestaret mulieri, si conveniret.

53. § 12, supr. hic. — 54. L. 12, § 2, supr. h. t. — 55. Adde L. 15, l. 21, l. 31, in pr. infr. eod. — 56. L. 6, in fin. supr. si pars heredi. — 57. L. 17, l. 18, l. 19, l. 20, § 1, infr. h. t. l. 23, c. de negot. gest. — 58. L. 3, § 5, in fin. supr. de minor. l. 4, infr. de collat. — 59. L. 58, supr. de pact. l. 1, § 2, infr. de magistrat. conven. l. 15, § 1, infr. ad leg. Falcid. — 60. L. 16, supr. h. t. Arg. L. 29, in fin. infr. eod. — 61. l. 25, infr. eod. — 62. L. 16, l. 18, supr. l. 28, l. 51, in pr. infr. eod. — 63. L. 12, § 2, supr. eod. — 64. L. 25, 24, 25, 26, 27, l. 1, c. in fin. infr. eod. — 65. Adde L. 29, § 1, infr. eod. — 66. L. 22, § 8, in fin. infr.

28. POMONIUS, lib. 15, ad Sabinum.

Quod si nulla dos esset, tunc omnem impensam patrem prestare debere, Atilicinus ait: aut heredes ejus mulieris, puta emancipatae. Quod si neque heredes habeant, neque pater solvendo sit, maritum in quantum facere potest, pro hoc conveniri: ne injuria ejus videretur, quondam uxorem ejus insepultam relinqui.

29. GAIVS, lib. 19, ad Edictum provinciale.

Si mulier post divortium alii nupta decesserit, non putat Fulcinius priorem maritum, licet lucri dotem faciat, funeris impensam praestare. — § 1. Is, qui filiamfamilias funeravit, antequam dos patri reddatur, cum marito recte agit: reddita dote patrem obligatum habet. Utique autem, si cum marito actum fuerit, is eo minus patri mulieris restitutus est.

30. POMONIUS, lib. 15, ad Sabinum.

Contra quoque, quod pater in funus filiae impendit, aut alio agente secum funerata [praestitit, ipse actione de dote a marito recipit.] — § 1. Sed si emancipata in matrimonio decedat, collatos heredes, bonorumve possessores, et patrem, [pro portione dotis, quam recipit, et virum] pro portione dotis quam lucratus est.

31. ULPIANUS, lib. 25, ad Edictum.

Si filiusfamilias miles sit, et habeat castrense peculium, puto successores ejus ante teneri: sic deinde ad patrem venire. — § 1. Qui servum alienum vel ancillam sepelivit, habet adversus dominum funerariam actionem. — § 2. Haec actio non est annua, sed perpetua: et heredi, ceterisque successoribus, et in successores datur.

32. PAULUS, lib. 27, ad Edictum.

Si possessor hereditatis funus fecerit, deinde victus, in restitutione non deduxerit quod impenderit, utilem esse ei funerariam. — § 1. Si eodem momento temporis vir et uxor decesserit, Labeo ait, in heredem viri pro portione dotis dandam hanc actionem: quoniam id ipsum dotis nomine ad eum pervenerit.

33. ULPIANUS, lib. 68, ad Edictum.

Si quis fuit heres, deinde hereditas ablata sit ei, quasi indigno, magis est, ut penes eum jura sepulchrorum remaneant.

34. PAULUS, lib. 64, ad Edictum.

Si locus sub conditione legatus sit, interim heres inferendo mortuum, non facit locum religiosum.

35. MARCELLUS, lib. 5 Digestorum.

Minime majores lugendum putaverunt eum, qui ad patriam delendam, et parentes, et liberos interficiendos venerit: quem si filius patrem, aut pater filium occidisset sine scelere, etiam premio adficiendum omnes constituerunt.

36. POMONIUS, lib. 26, ad Quintum Mucium.

Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt religiosa vel sacra esse: sicut homines liberi in servitutem perveniunt. Quod si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi [quodam] postliminio reversa, pristino statui restituantur.

37. MACER, lib. 1, ad legem 20 Hereditatum.

Fuerit sumptus accipitur, quidquid corporis causa, veluti unguentorum, erogatum est: et pretium loci, in quo defunctus humatus est: et si qua vectigalia sunt, vel sarcophagi, et vectura: et quidquid corporis causa, antequam sepeliatur, consumptum est, funeris impensam esse existimo. — § 1. Monumentum autem sepulchri id esse, divus Hadrianus rescripsit, quod monumenti, id est, causa muniendi ejus loci factum sit, in quo corpus impositum sit. Itaque si amplum quid aedificari testator jusserit, veluti in circum porticationes, eos sumptus funeris causa non esse.

38. ULPIANUS, lib. 9, de omnibus Tribunalibus.

Ne corpora aut ossa mortuorum detinerentur, aut vexarentur, neve prohiberentur, quo minus via publica transferrentur, aut quo minus sepelirentur, praesidis provinciae officium est.

39. MARCIANUS, lib. 3 Institutionum.

Divi fratres edicto admonuerunt, ne justae sepulchrae traditum, id est, terra conditum, corpus inquietetur. Videtur autem terra condi-

soluto matrim.: N. 97, c. 6, in pr. vers. quia enim. — 67. L. 20, § 1, l. 21, supr. h. t. — 68. Adde L. 17, l. 20, § 1, l. 27, § 1, supr. eod. — 69. L. 60, infr. soluto matrimonio. — 70. L. 9, in fin. supr. h. t. — 71. L. 14, § 11, supr. eod. — 72. L. 9, § 3, infr. de reb. dubiis. — 73. L. 22, supr. h. t. — 74. L. 11, § 3, supr. de his, qui notantur infam. — 75. Adde L. 4, infr. de sepulchro violat. — 76. L. 14, § 3, 4, 5, supr. h. t. — 77. L. 7, § 5, infr. de in rem verso. — 78. L. 2, § 6, supr.: L. 43, infr. h. t. — 79. L. 5, § 4, infr. de sepulchro violat.: N. 60, in pr. circa fin. et c. 1, § 1, N. 115, c. 5, § 1. — 80. L. 5, infr. de sepulchro violat.: L. 6, C. eod.

TIT. VIII.

DE MORTUO INFERENDO ET SEPULCHRO AEDIFICANDO.

1. ULPIANUS, lib. 68, ad Edictum.

Praetor ait: Quo quave illi mortuum inferre invito te jus est, quo minus illi eo eave mortuum inferre, et ibi sepelire liceat, vim fieri veto. — § 1. Qui inferendi mortuum jus habet, non prohibetur inferre. Prohiberi autem inferre videtur, sive in locum inferre prohibeatur, sive itinere arceatur. — § 2. Hoc interdicto de mortuo inferendo dominus proprietatis uti potest: quod etiam de loco puro competit. — § 3. Item si mihi in fundum via debeat, in quem fundum inferre volo, et via prohibeat, hoc interdicto posse me experiri, placuit: quia inferre prohibet, qui via uti prohibet: idque erit probandum, et si alia servitus debeat. — § 4. Hoc interdictum prohibitorium esse palam est. — § 5. Praetor ait: Quo illi jus est invito te mortuum inferre, quo minus illi in eo loco sepulchrum sine dolo malo aedificare liceat, vim fieri veto. — § 6. Interdictum hoc propterea propositum est, quia religionis interest, monumenta extrui et exornari. — § 7. Facere sepulchrum, sive monumentum in loco, in quo ei jus est, nemo prohibetur. — § 8. Aedificare videtur prohibere, et qui prohibet eam materiam convehit, quae aedificatio necessaria sit: proinde, et si operi necessarios prohibuit quis venire, interdictum locum habet: et si machinam alligare quis prohibeat, si tamen eo loci prohibeat, qui servitutem debeat: ceterum si in meo solo velis machinam ponere, non tenebor interdicto, si jure te non patiar. — § 9. Aedificare autem non solum, qui novum opus molitur, intelligendus est, verum is quoque, qui vult reficere. — § 10. Is, qui id agit, ut labatur sepulchrum, hoc interdicto tenetur.

2. MARCELLUS, lib. 28 Digestorum.

Negat lex Regia, mulierem, quae praegnans mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur: qui contra fecerit, spem animantis cum gravida peremisse videtur.

3. POMONIUS, lib. 9, ad Sabinum.

Si propius aedes tuas quis aedificet [et] sepulchrum, opus novum [tu] nunciare poteris: sed facto opere, nullam habebis actionem, nisi quod vi, aut clam. — § 1. Si propius aedificium alienum intra legitimum modum mortuus illatus sit, postea eum prohibere non poterit aedificii dominus, quo minus alium mortuum eo inferat, vel monumentum aedificet, si ab initio domino sciente hoc fecerit.

4. ULPIANUS, lib. 2 Responsorum.

Longa possessione jus sepulchri non tribui ei, cui jure non competit.

5. Idem, lib. 1 Opiniorum.

Si in eo monumento, quod imperfectum esse dicitur, reliquae hominis conditae sunt, nihil impedit, quo minus id perficiatur. — § 1. Sed si religiosus locus jam factus sit, pontifices explorare debent, quatenus, salva religione, desiderio reficiendi operis medendum sit.

tum, et si in arcula conditum hoc animo sit, ut non alibi transferatur. Sed arculam ipsam, si res exigat, in locum commodiorem licere transferre, non est denegandum.

40. PAULUS, lib. 5 Quaestionum.

Si quis [enim] eo animo corpus intulerit, quod cogitaret inde alio postea transferre, magisque temporis gratia deponere, quam quod ibi sepeliret mortuum, et quasi aeterna sede dare destinaverit: manebit locus profanus.

41. CALLISTRATUS, lib. 2 Institutionum.

Si plures sint domini ejus loci, ubi mortuus inferitur, omnes consentire debent, cum extranei inferantur: nam ex ipsis dominis quemlibet recte ibi sepeliri constat, etiam sine ceterorum consensu: maxime, cum alius non sit locus, in quo sepeliretur.

42. FLORENTINUS, lib. 7 Institutionum.

Monumentum generaliter res est memoriae causa in posterum prodita: in qua si corpus vel reliquae inferantur, fiet sepulchrum: si vero nihil eorum inferatur, erit monumentum memoriae causa factum: quod Graeci νεκράριον, id est, inane sepulchrum appellant.

43. PAPIANUS, lib. 8 Quaestionum.

Sunt personae, quae quanquam religiosum locum facere non possunt, interdicto tamen de mortuo inferendo utiliter agunt: ut puta dominus proprietatis, si in fundum, cujus fructus alienus est, mortuum inferat, aut inferre velit: nam, si intulerit, non facit justum sepulchrum: sed, si prohibeatur, utiliter interdicto, qui de jure domini queritur, agat. Eademque sunt in socio, qui in fundum communem invito socio mortuum inferre vult: nam propter publicam utilitatem, ne insepulta cadavera jacerent, strictam rationem insuper habemus: quae nonnunquam in ambiguis religionum quaestionibus omitti solet: nam summam esse rationem, quae pro religione facit.

44. PAULUS, lib. 5 Quaestionum.

Cum in diversis locis sepultum est, uterque quidem locus religiosus non fit: quia una sepultura plura sepulchra efficere non potest: mihi autem videtur, illum religiosum esse, ubi, quod est principale, conditum est, id est, caput, cujus imago fit, inde cognoscitur. — § 1. Cum autem impetratur, ut reliquae transferantur, desinit locus religiosus esse.

45. MARCIANUS, lib. 8 Fideicommissorum.

Impensa funeris semper ex hereditate deducitur, quae etiam omne redditum solet praecedere, cum bona solvendo non sint.

46. SCEVOLA, lib. 2 Quaestionum.

Si plura praedia quis habuit, et omnium usumfructum separatim leaverit, poterit in unum inferri: et electio erit heredis et gratificationi oculus: sed fructuario utilem actionem in heredem dandam ad id recipiendum, quod propter eam electionem minutus est usufructus. — § 1. Si heres mulieris inferat mortuum in hereditarium fundum, a marito, qui debet in funus conferre, pro aestimatione loci consequatur. — § 2. Ei, cui vestimenta legantur, si in funus erogata sint, utilem actionem in heredem dandam placuit: et privilegium funerarium.

81. L. 2, § 6, supr. h. t. — 82. L. 6, in fin. supr. eod. — 83. L. 1, § 8, supr. eod.: L. 1, § 2, infr. h. t. — 84. L. 17, in pr. supr. de usufr.: L. 66, § 4, infr. de legat. 2. — 85. L. 1, § 1, in fin. supr. tit. prox. — 2. d. L. 8, in fin. — 3. L. 45, supr. tit. prox.

— 4. L. 9, supr. d. 1, § 1, Inst. de interdict. — 5. L. 4, in pr.: L. 5, in pr. infr. de itinere actusque privati. — 6. L. 18, supr. de statu homin.: L. 5, infr. de penis. — 7. L. ult. supr. h. t. reguid. — 8. Vide tamen L. 6, C. de religio.